

Krhoun, Mečislav

[Назаренко, Иван Дмитриевич. Общественно-политические, философские и атеистические взгляды Т.Г. Шевченко]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1963, vol. 12, iss. D10, pp. 167-168

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107914>

Access Date: 25. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

k této komedii: pravděpodobně je to dnes zapomenuté lyrické drama *Petrarca alla corte d'amore* italského vlastence a spisovatele F. Dall'Ongara (1808–1873) a nikoliv Raynouardův výbor z poezie trubadúrů, jak se domnívá Haškovec. Jinak však nelze než souhlasit s Croniovým názorem (ostatně vyjádřil ho již dříve i když ne tak důrazně Bukáček), že stejně jako nenašel Petrarka ve Vrchlickém svého kongeniálního překladatele; jsou i petrarkovské ohlasy v díle českého básníka celkem sporé, náhodné a málo výrazné, naprosto neúměrné zájmu, který Vrchlický projevoval například o Danta. Cronia vysvětluje správně tuto okolnost rozdílným zaměřením obou básníků v době, kdy se Vrchlický nejintenzivněji zabýval italskou literaturou a převáděl do češtiny její nejvýznamnější ukázky: Petrarka připadal Vrchlickému, jak sám říká, málo spontánní a přirozený, „prudká, silně vybušená, plně prožitá vášeň jest této lyrice cizí, vše je delikátně ztlumené a ciselované a tíhne spíš k eleganci než k pravdivosti výrazu“ (*Ottův slovník naučný* XIX, str. 618).

Ve stínu mohutné osobnosti Vrchlického ustupují přirozeně do pozadí petrarkovské ohlasy několika jiných jeho epigonů (J. Borecký) nebo příslušníků tzv. Katolické moderny (S. Bouška), a to tím více, že jde celkem o nevýznamné překlady nebo motivy čerpané z italského básníka, v nichž jen „matná a nejasně doznívá vzpomínka na Petrarku“ (str. 74). Různé cestovní dojmy, o kterých se Cronia v závěru této své práce zmiňuje, úvahy a historické studie zabývající se Petrarkou jako latinským humanistou buď přesahují rámec této recenze nebo nejsou tak významné, aby tu bylo o nich hovořeno.

Škoda, že se Croniova studie zastavuje zhruba u devadesátých let minulého století a že nesleduje jako Bukáček další ohlasy Petrarkova básnického díla v českém písemnictví: jistě by měla příležitost dojít k leccakému zajímavému závěru, k různým novým pozorováním a novým konfrontacím — jako například mezi dosavadními překlady Vrchlického a pokusem o přetlumočení Petrarkových veršů z výboru *Italská renesanční lyrika* (Praha 1954). Stejně by nebylo bez zásluhy kritické zhodnocení duchaplné, i když poněkud preciózní interpretace *Milence Petrarky* P. Eisnera (Praha 1949). Nezbývá než doufat, že se Cronia snad ještě odhodlá doplnit a dovést až k současnosti tuto svou bystrou a bohatě dokumentovanou úvahu o petrarkovských stopách v novějším českém písemnictví.

Jaroslav Rosendorský

И. Д. Назаренко, Общественно-политические, философские и атеистические взгляды Т. Г. Шевченко. (Издательство социально-экономической литературы, Москва 1961)

Kniha Ivana Dmitrijeviče Nazarenka je pokusem o celkový vnitřní obraz geniálního ukrajinského básníka Tarasa Hryhoroviče Ševčenka, jak ho vidí a chápe dnešní pokolení budouvatelů komunismu. Autor zdůrazňuje ty rysy, které jsou nejcharakterističtější pro velkého kobzara: jeho sociální pokrokovost, politickou bojovnost, filosofickou nekompromisnost. Při své práci se autor neopírá jen o dokonalou znalost Ševčenkova díla; pomocníkem je mu dosavadní poznání Ševčenkova života, díla, prostředí a doby, k němuž dospělo ukrajinské a sovětské literární bádání. Ve snaze o pravdivost a čistotu básníkovu obrazu uvádí Nazarenko na náležitou míru tvrzení falzifikátorů z řad dřívějších i nyníjších nepřátel básníka a jeho lidu.

Kniha rozdělila materiál do šesti kapitol (kromě úvodu a závěrečné stati). V první kapitole se Nazarenko zabývá epochou, ve které Ševčenko žil; druhá kapitola je věnována sociálním a politickým názorům básníkovým; doplňkem této kapitoly je kapitola třetí, v níž se autor zabývá Ševčenkovou konkrétní politickou činností v Cyrilometodějském bratrstvu. Čtvrtá a pátá kapitola tvoří rovněž jednotu: autor v nich ukazuje důslednost Ševčenkova materialistického světového názoru a z něho vyplývající postoj k životu. Šestá kapitola je polemická, vyvrací lži, pomluvy a nesprávné výklady činnosti, života a díla velkého básníka.

Nazarenkova kniha napsaná rusky je přepracovaným a poněkud rozšířeným vydáním jeho ukrajinské knihy o světovém názoru T. H. Ševčenka, vydané před několika lety a určené ukrajinským čtenářům. *Світогляд Т. Г. Шевченка. — Держ. вид. худ. літ., Київ — 1957.* Ruština a polemické zaostření nyníjší knihy ukazují, že kniha se má dostat do širšího okruhu čtenářů, neomezeného jen na oblast ukrajinského jazyka. Autor totiž sleduje cíl ukázat, proč v dnešní sovětské Ukrajině a v celém Sovětském svazu je Ševčenko básníkem živým a časovým.

Máme-li tento cíl na mysli, je nutno se zeptat, co nového přináší Nazarenkova kniha do naší znalosti Ševčenka. Ač tu v jednotlivostech najdeme řadu nových podrobností k charakteristice básníka a jeho epochy, ač řada pronikavých pohledů neočekávaně osvětluje stará známá fakta, největší zásluhou Nazarenkovou je, že ukázal, jak všechny složky lidského, myslitelského a uměleckého zjevu Ševčenkova se spojily ve vzácnou jednotu. Ševčenko svou poezii hlásá to, zač bojuje jako člověk a občan. Bojuje za osvobození člověka od feudálního útisku, volá svými verši selský utlačovaný lid k brannému povstání proti carismu i nevolnictví — a také toto povstání v Cyrilometodějském bratrstvu připravuje. Nazarenko ukazuje Ševčenka jako básníka revoluce

a třídního boje, který nezná nacionální nenávisť, avšak nenávidí třídní nepřátele svého lidu. Ševčenko nenávidí polskou šlechtu, ale bratrsky miluje polského sedláka, vykořisťovaného a utlačovaného týměž pánem jako jeho ukrajinský bratr. Nenávidí ruského cara a ruské statkáře, ale miluje prostého ruského mužika, hlásá jednotu obou národů, ukrajinského a ruského. Ševčenko bojuje také proti všem představitelům duchovního útlatku. Proto nalézá vřelá slova pro Jana Husa a odsuzuje katolickou hierarchii, která odsoudila „svatého Čecha“.

Nazarenko rozeznává v ideovém vývoji Ševčenkově dvě období; první v letech 1837—1843, druhé v letech 1843—1861. Snad by bylo na prospěch věci, kdyby byl autor věnoval ještě více pozornosti ideové stránce Ševčenkovy díla v prvním období. Neboť právě na díle tohoto raného období vybudovali nacionalističtí falzifikátoři smyslu Ševčenkovy díla řadu svých lživých tvrzení, např. o nenávisť Ševčenkově k Rusům. Tuto otázku osvětluje Nazarenko Ševčenkovým poměrem k ukrajinské historii a k jejím představitelům, jako byli Chmelnický, Mazepa, Nalivajko, Palij, Honta, Zalizňak. Nazarenko přesvědčivě ukazuje, kolik básníkovy věčnosti a souhlasu získali ti ukrajinskí dějinní činitelé, kteří se snažili spojit Ukrajinu s Ruskem, jako např. Chmelnickij, a s jakým odporem se vyjadřoval o těch, kteří se toto spojení snažili zmařit, jako např. Mazepa, jež Ševčenko nazývá zrádcem.

Nazarenko zdůrazňuje také Ševčenkův blízký vztah k ruské pokrokové inteligenci a označuje básníka přímo za revolučního demokrata, který stojí v jedné řadě s Bělinským, Dobroljubovem, Černyševským. Shodoval se s nimi v názorech, bojoval za tytéž ideály politické a sociální, byl vlastně jedním z nich. Velcí revoluční demokrati dobře tuto skutečnost chápali, když hodnotili zjev ukrajinského kobzara.

Jestliže po stránce politické a sociální vyvstává Ševčenko před námi v podání Nazarenkově jako opravdový a plný revoluční demokrat, po stránce filosofické rýsuje ho autor jako důsledného materialistu, který kritizuje a ostře odmítá hegelianství a odsuzuje Hegelovy žáky zejména mezi Slovany, např. idealistický systém Poláka Karola Libelta. Ševčenkův materialistický světový názor je v úzké souvislosti s jeho životním a uměleckým realismem. Když básník pozoroval život ukrajinského venkovského lidu, jeho materiální bídu a osobní nesvobodu, musil odmítat všechny nereálné sny o duševním zdokonalování lidu. Ševčenko hlásal lidovou revoluci proti feudálním vykořisťovatelům a chtěl nejprve zlepšit hmotný stav lidu. Proto se stavěl proti všemu, co odvádí lid od tohoto hlavního cíle. Proto také jeho poměr k náboženství je negativní; Ševčenko je uvědomělý ateista, který náboženských a kulturních obrazů užívá ve své poezii jen formálně. Tuto skutečnost prokazuje Nazarenko nejen výroky Ševčenkovými, nýbrž také jeho poezií a prozou, např. poemou Maria.

Obraz Ševčenka, básníka, který hlásal revoluci proti carovi, statkářům a církvi, demokrata, který nenáviděl pány, vlastence, který miloval každého utlačovaného pracujícího člověka jako svého bratra, materialisty, který stál pevně na půdě této země, ateisty, který štěstí na zemi považuje za cíl a smysl lidského života, t e n t o obraz velkého básníka se liší od těch představ, které o Ševčenkoví vytvořili reakční liberálové a nacionalisté ještě takřka za života básníkovy. Už P. Kuliš, M. Drahoňanov a N. Kostomarov se snažili snížit a omezit vliv a význam Ševčenkův, zejména přehlušit jeho demokratické a revoluční úsilí. Proti nim vystupovali na obranu skutečného Ševčenka I. Franko, P. Hrabovskij, L. Ukrajinka. Ale zkruslování obrazu velkého kobzara pokračovalo a pokračuje i za našich dnů. Nazarenko ve své závěrečné kapitole vyvrací všechny falzifikace, jichž se dopouštějí od samé Velké říjnové socialistické revoluce různí emigranti a špatně informovaní cizinci. Ve falzifikátorských tradicích Jurkevičů, Hruševských a Smal-Stockých pokračují za našich dnů Clarence A. Mening ve své knize „Ukrajina XX. století“, pokračují vydavatelé Ševčenkovy díla ve Winnipegu v Kanadě, vedení L. Bileckým, kteří ukazují Ševčenka jako romantického idealistu proniknutého křesťanstvím. Zasluhou Nazarenkovou je, že proti jejich zkreslenému obrazu Ševčenka postavil svůj obraz velkého básníka, odpovídající pravdě a skutečnosti.

Nazarenko napsal svou knihu s elánem, s láskou k předmětu svého studia. Prokázal v ní podrobnou a dokonalou znalost materiálu a umění psát zajímavě. Zvláštní pozornost zasluhuje autorova polemická obratnost a břitkost. Jeho kniha je i vzhledem k dosavadnímu velkému bohatství ševčenkovské literatury cenným přínosem k poznání ukrajinského básníka.

Mečislav Krhoun